

dürlüğü), Ankara 1938; Konyalı, *İstanbul Âbideleri*, s. 35-38; a.mlf., *Fatih'in Mimarlarından Azadlı Sinan (Sinan-ı Atik)*, İstanbul 1953; Muzaffer Gökmen, *Fatih Medreseleri*, İstanbul 1942; Osman Nuri Ergin, *Fatih İmaret Vakfiyesi*, İstanbul 1945; A. Süheyl Ünver, *İstanbul Üniversitesi Tarihine Başlangıç: Fatih, Külliyesi ve Zamanı İlim Hayatı*, İstanbul 1946; a.mlf., *Fatih Külliyesi Camii (1470-1765)*, İstanbul 1953; a.mlf., "Osmanlı Türkleri İlim Tarihinde Muvakkithaneler", *Atatürk Konferansları V: 1971-1972*, Ankara 1975, s. 241-242; a.mlf., "Fatih Darüşşifası", *Tıp Dünyası*, İstanbul 1932; a.mlf., "Fatih Külliyesine Ait Diğer Mühim Bir Vakfiye", *VD*, I (1938), s. 39 vd.; a.mlf., "İstanbul'un Zabından Sonra Türklerde Tıbbî Tekâmüle Bir Bakış", *a.e.*, s. 71 vd.; a.mlf., "Fatih Darüşşifasının Plânı Nasıl Bulundu?", *Cumhuriyet*, İstanbul 3 Ağustos 1942, s. 2; Semavi Eyice, *İstanbul petit guide à travers les monuments byzantins et turcs*, İstanbul 1953, s. 76-77; a.mlf., "Demirciler ve Fatih Darüşşifası Mescidleri", *TD*, I (1950), s. 357-378; a.mlf., "Demirciler ve Fatih Darüşşifası Mescidleri Hakkında Yeni Bazı Notlar", *a.e.*, VI/9 (1954), s. 175-186; a.mlf., "Çukur Hamam", *DİA*, VIII, 385-387; Robert Anhegger, "Beiträge zur Frühosmanischen Baugeschichte, III-Zum Problem der alten Fatih-Moschee in Istanbul", *Zeki Velidi Toğan'a Armağan*, İstanbul 1950-55, s. 327-329; a.mlf., "Eski Fatih Camii Meselesi", *TD*, VI/9 (1954), s. 145-160; *Fatih Aşhânesi Tevzi'nâmesi* (nşr. A. Süheyl Ünver), Ankara 1953; Doğan Kuban, *Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme*, İstanbul 1954, s. 32; G. Goodwin, *A History of Ottoman Architecture*, London 1971, s. 121-131; Ayverdi, *Osmanlı Mimârîsi III*, s. 356-406; a.mlf., "Yine Fâtih Câmii", *TD*, VII/10 (1954), s. 103-116; a.mlf., "İlk Fatih Camii Hakkında Yeni Bir Vesika", *VD*, VI (1965), s. 63-68; W. Müller-Wiener, *Bildlexikon zur Topographie Istanbul*, Tübingen 1977, s. 405-411; A. Gabriel, "Les mosquées de Constantinople", *Syria*, VII, Paris 1926, s. 382-385; Mehmet Ağaoğlu, "Die Gestalt des alten Mehmediye in Konstantinopel und ihr Baumeister", *Belvedere*, XLVI, Wien 1926, s. 83-94 (Türkçesi, "Fatih Camiinin Şekli Aslı ve Türk Sanatı mimarisindeki Mevkii", *HM*, II/45 [1927]); a.mlf., "The Fatih Mosque at Constantinople", *The Art Bulletin*, XII, New York 1930, s. 179-195; K. Wulzinger, "Die Apostelkirche und die Mehmediye zu Konstantinopel", *Byzantion*, VII, Bruxelles 1932, s. 7-39; H. Kurdian, "The Builders of the Fatih Mosque: Christodulos or Sinân", *JRAS* (1937), s. 109-113; H. Baki Kunter — A. Saim Ülgen, "Fatih Camii", *VD*, I (1938), s. 91-102 (aynı yazı kitap halinde: *Fatih Camii ve Bizans Sarnıcı*, İstanbul 1939); Sedat Çetintaş, "Fatih Darüşşifasında Musiki Tedavisi Var mıydı?", *Tanin*, İstanbul 24 Mart 1946, s. 5, 7; Muzaffer Erdoğan, "Son İncelemelere Göre Fatih Camii'nin Yeniden İnşası Meselesi", *VD*, V (1962), s. 161-192; Ömer Lütfi Barkan, "Fatih Câmii ve İmaret Tesislerinin 1489-1490 Yıllarına Ait Muhasebe Bilançoları", *İFM*, XXIII/1-2 (1962-63), s. 297-341.

SEMAVİ EYİCE

FATİH-HARBİYE

Peyami Safa'nın
(ö. 1961),
bir aşk teması etrafında
Türkiye'de Doğu-Batı çatışmalarını
ele aldığı romanı.

Peyami Safa'nın edebî mahiyetteki en önemli romanlarından birinin yayınına göre yedincisidir. Bu durumda eser roman tekniği bakımından arzu ettiği hedefe yaklaştığı üçüncü devre romanları arasına girmektedir.

Romanda olaylar Cumhuriyet'in ilk yıllarında İstanbul'da, Batılılaşma ve devrimler süreci içinde, muhtemelen 1925-1930 yılları arasında geçer. Yedi yıllık mahalle arkadaşlıkları zamanla aşka dönüşen Neriman ve Şinasi Dârülehan'da Türk müzikisi bölümü öğrencisidirler. Her ikisi de muhafazakâr bir çevrede yetişen iki genci bu çevre birçok özelliğiyle birbirine bağlamıştır. Ancak Neriman bir süre sonra yine Dârülehan'dan alafrağa müzik tahsili yapan daha modern bir gence, Macit'e ilgi duymaya başlar. Bu ilgi zamanla onu bütün eski değerlerden nefrete ve Avrupalı bir yaşayışa özenmeye sürükler. Babası Faiz Bey ise kızının gitgide değiştiğini farkederek bir an evvel Şinasi ile evlenmesini istemektedir.

Neriman'ı Şinasi ile Macit arasında seçim yapma mecburiyetinde bırakan sebep, Macit'in onu Beyoğlu'nda verecek bir baloya çağırması olmuştur. Roman biraz da bu baloya gidip gitmeme tereddütleri etrafında döner. Şinasi, Neriman'ı düşmek üzere olduğunu hissettiği alafrağa hayattan uzaklaşmak için güvendiği dostu Ferit'le beraber çare ararken Neriman balo hakkında danışmak üzere Şişli'de oturan akraba kızlarının apartmanına gider. Konuşma arasında onlardan şahit oldukları bir facianın hikâyesini dinler. İstanbul'da Beyoğlu'nun

arka sokaklarında bir Beyaz Rus gitarı ile yaşayan bir Rus kıza, bir gün gönlünü zengin bir Rum'a kaptırarak ilk sevgililerinden yüz çevirmiş, ancak mesut olmayınca eski sevgilisine de dönememiş ve sonunda terkedilmiş bir durumda kalınca kurtuluşu intihar etmekte bulmuştur. Neriman'ın iç düğümleri bu hikâye ile çözülmeye başlar, olayın kendi hayatı ile benzerliklerini düşünür. Dönüşte Şişli'den bindiği tramvay Fatih'e doğru yaklaştıkça o da Macit'ten, onun samimi-yetsiz, yapmacık tavırlarından, en önemlisi de teklif ettiği hayat tarzından uzaklaşır. O akşam Ferit'in evinde Şinasi'nin ve Faiz Bey'in de bulunduğu, müzik ve medeniyetler üzerinde gelişen bir sohbet faslı Neriman'ı yeniden Şinasi'ye ve eski tabii hayatına döndürür.

Fatih-Harbiye, Berna Moran'ın Peyami Safa romanları için ileri sürdüğü şemaya uygun olarak dört kişilik bir karakter grubu gösterir: Yanlış Batılılaşma özentisi içinde bir genç kız (Neriman), Doğu'nun olumlu değerlerine sahip genç adam (Şinasi), onunla rekabeti oluşturan alafrağa, zengin ve havai erkek (Macit) ve yazarın fikirlerini temsil eden, kültürlü, konuşmalarıyla ikna edici bir şahsiyet (Ferit). Bütün roman, muhafazakâr Doğu'yu temsil eden Fatih ile alafrağalığın sembolü Harbiye semtleri arasındaki tezat üzerine kurulmuştur. Bu tezat romanda açıkça görülen ve yer yer kahramanları tarafından tartışma konusu da yapılan diğer zıtlıkları çağırır: Konak-apartman, sokak-cadde, kahvehane-pastahane, kedi-köpek, hacıyağlı-parfüm, Doğu ve Batı müzikisi gibi. Neriman, Şinasi ve Macit'in Dârülehan öğrencisi olmaları, özellikle müzikinin romanda Doğu-Batı çatışmasının esas temasını teşkil etmesine sebep olmuştur. Neriman önce alaturka müzikiden nefret ederek Şinasi'den uzaklaşmış, ancak yine aynı yoldan ona dönmüştür.

1931'de yayımlanan *Fatih-Harbiye, Dokuzuncu Hariciye Koşuşu*'ndan sonra Peyami Safa'nın en çok basılan romanlarından (13. bs., İstanbul 1993). 1943'te Almanca'ya tercüme edilmiş, 1992'de de televizyon dizisi haline getirilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Cahit Sıtkı Tarancı, *Peyami Safa: Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1940, s. 17-19; Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*, İstanbul 1983, s. 185-199; Mehmet Tekin, *Peyami Safa'nın Roman Sanatı ve Romanları Üzerine Bir Araştırma*, Konya 1990, s. 61-72; a.mlf., "Fatih-Harbiye", *TDEA*, III, 164-165.

Fatih-Harbiye'nin ilk baskısının kapağı (İstanbul 1931)

M. ORHAN OKAY